

Експертне опитування

Як завершити гармонізацію кримінального законодавства України з міжнародним кримінальним правом?

Початок російської збройної агресії проти України у 2014 році виявив, що кримінальне законодавство України не повністю відповідає положенням міжнародного кримінального права.

У 2015 році **Центр громадянських свобод** спільно з партнерами по коаліції **«Правозахисний порядок денний»** ініціював підготовку змін до Кримінального кодексу України (КК України), які, маючи в своїй основі Римський статут Міжнародного кримінального суду та інші джерела міжнародного гуманітарного та кримінального права, з-поміж іншого доповнили б кримінальний закон статтею про злочини проти людяності, привели б статті про злочин агресивної війни (стаття 437 КК України) та геноцид (стаття 442 КК України) у відповідність з міжнародним правом, запровадили б розлогий та вичерпний «каталог» воєнних злочинів замість напівбланкетної статті 438 КК України, імплементували б в кримінальне законодавство України інститут командної відповідальності. Підготовлений групою українських та іноземних експертів текст законопроекту був у 2016 році переданий до Міністерства юстиції України, доопрацьований там та внесений Кабінетом Міністрів України (КМУ) на розгляд Верховної Ради України (ВРУ) у 2018 році (**проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» № 9438 від 20.12.2018 року**). У 2019 році цей законопроект був прийнятий ВРУ VIII скликання в першому читанні.

У ВРУ IX скликання законопроект № 9438 був допрацьований Комітетом з питань правоохоронної діяльності та заново внесений на розгляд парламенту в 2019 році (**проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» № 2689 від 27.12.2019 року**). 20 травня 2021 року цей законопроект був прийнятий в цілому як закон, однак, на жаль, він і досі не підписаний Президентом України всупереч прямій вимозі статті 94 Конституції України.

У квітні 2022 року, коли російське вторгнення в Україну набуло максимально широких масштабів, КМУ вніс на розгляд парламенту нову законодавчу ініціативу (**проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України» № 7290 від 15.04.2022 року**), текст якої за певними виключеннями дублював текст Закону від 20 травня 2021 року. Законопроект № 7290 й досі не розглянутий парламентом навіть в першому читанні.

Певні позитивні зрушення приніс із собою Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» від 09.10.2024 року № 4012-IX. Зокрема, закон доповнив КК України статтями 31-1 «Кримінальна відповідальність військових командирів, інших осіб, які фактично діють як військові командири, та інших начальників» та 442-1 «Злочини проти людяності», ближчою до міжнародного права стала стаття 442. Втім, цей закон розставив далеко не всі крапки над і в питанні гармонізації кримінального законодавства України з міжнародним правом.

У вересні 2024 року велика група народних депутатів України внесла на розгляд парламенту **проект Закону України «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини» № 11538 від 02.09.2024 року**. На відміну від всіх згаданих вище законодавчих ініціатив цей законопроект передбачає не внесення змін до КК України, а прийняття окремого (автономного) закону, який би співіснував з Кодексом. У грудні 2024 року цей законопроект був прийнятий у першому читанні, однак з огляду на його численні вади **коаліції правозахисних організацій «Україна. П'ята ранку» та «Трибунал для Путіна»** у своєму спільному зверненні закликали парламентарів утриматися від прийняття цього законопроекту як закону.

У січні 2025 року Наказом Генерального прокурора було створено **Міжвідомчу робочу групу з питань гармонізації законодавства в контексті правозастосовної практики у зв'язку з ратифікацією Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду**. Її завданням є напрацювання тексту законодавчих змін, що усунули б невідповідності між кримінальним законодавством України та міжнародним кримінальним правом, які й досі мають місце.

Метою експертного опитування **«Як завершити гармонізацію кримінального законодавства України з міжнародним кримінальним правом?»** є визначення напрямків та параметрів змін, яких має зазнати кримінальне законодавство України на шляху до його приведення у відповідність з міжнародним кримінальним правом.